

■ ■ ■

Március ■

■ ■ ■

■

MÁRCIUS ELSŐ PÉNTEKJE – ÖKUMENIKUS VILÁGIMANAP

Az ökumenikus mozgalmat Amerikában 1887-ben kezdeményezték a nők. Azóta minden év márciusának első péntekjén a világ nagyon sok templomában szinte napfelkeltétől napfelkeltéig, 24 órán keresztül egyazon liturgia szerint mutatják be a szertartásokat. A világmozgalomhoz felzárkózott több mint 180 ország keresztényeinek alapmotívuma: Tájékozódva imádkozni! Imádkozva cselekedni! A legnagyobb ökumenikus mozgalom fő céljait 1987-ben nyilatkozatban hirdette ki a Világimanap Nemzetközi Bizottsága.

Sokféleségben megvalósuló egység

Vajdaságban 1973 óta szintén a keresztény nők emlékeztek meg elsőnek a nők világimanapjáról. Az 1990-es évek elején a háborús események miatt szüneteltek ezek az imaórák. Az újvidéki Ökumenikus Szeretetszolgálat indítványozására 1994-től minden évben megtartják városunkban a többfélekezettű, többnyelvű ökumenikus imaórákat.

Együtt – Isten sátora alatt mottóval tartják ezen a napon világszerte a világimanapi szertartásokat, amelyek 2007. évi anyagát a paraguayi keresztény nők állították össze, és jelképe egy nanduti csipke. Maria Victoria Servin, a csipke alkotója így magyarázza saját keze munkáját: eredeti vörösesbarna színe a szenvedélyességet, a nép erejét, a Föld termékenységét jelképezi. A kék szín, amely fölébe borul, az eget jelzi. A terítő középpontjában szép szimbólum látható, ami a sokféleségben megvalósuló egységet ábrázolja.

A nanduti csipke leheletfinom háló, a szorgalmas paraguayi asszonyok kezének munkája. Ez a művészi szöttes olyan, mint a pókháló – ez a jelentése is a szónak guaraní nyelven –, különféle mintákból áll össze, sok apró rész alkot egy egészet. A finom csipke jelképesen ábrázolja a két kultúra egymásba szövdését: az európaiét és az indiánokét.

A 2008. évi imanap szertartási anyagát Guyana keresztény asszonyai az Isten bölcsességé új értelmet ad életünknek témára állították össze. A világimanapon Földünk több mint 170 országában – mind az öt világrészen – ezen liturgia alapján napkeltétől napnyugtáig tartották meg az ökumenikus imaórákat.

Az újvidéki Telepen, a Szent Erzsébet-templomban a római katolikus, a szlovák evangélikus, a metodista, a görög katolikus és a református egyház keresztény-keresztény asszonyai tolmácsolták horvátul, magyarul, szerbül, szlovákul, németül és ruténül (ruszinul)

a guyanai testvérek üzenetét: „Jertek, csodáljuk meg együtt Guyana természeti szépségeit, titokzatos világát!”

A 2009. évi világinapok istentisztelet rendtartásanyagát már elkezdtek készíteni Pápua Új-Guinea keresztyén asszonyai a Krisztusban egy testnek sok tagjai vagyunk (1Kor 12,12) ige alapján. Emlekeztetőül elmondjuk, hogy a keresztyén asszonyok világot átfogó, Amerikából 1887-ben útjára indított mozgalmában sok vallás és hagyomány találkozik. Általános célja: informáltan imádkozni – imádkozva cselekedni.

Stanyó Tóth Gizella, 2008

MÁRCIUS 8. – NEMZETKÖZI NŐNAP

A nemzetközi szocialista nőmozgalom II. konferenciáján, 1910. augusztusában Koppenhágában határozták el, hogy megemlékeznek arról a 40 ezer textil- és konfekcióipari munkásnőről, aki 1857. március 8-án New Yorkban béregyenlőségért és munkaidő-csökkentésért sztrájkolt. Magyarországon 1914-ben ünnepelték először.

Örök téma: a nők

Javul, romlik vagy változatlan a nők helyzete? A világban ezen a napon minden évben elkészítik ezt a mérleget. Mert március 8. már nem állami ünnep a rendszerváltás országainak zömében, de megmaradt a régi vágású ünnepnek majdnem minden szovjet utódállamban, Vietnamban és Mongóliában, sőt – India hatására – mind nagyobb jelentőséget kap egész Ázsiában. Megmarad tehát a mérlegkészítés napjának is. És ez a mérleg a bevezetőben említett három lehetőség mindegyikét tartalmazza. A legkevesebb újdonság a „javul” rovatba jut. Bár politikai szerepüket illetően eggyel nőtt annak az addig 12 országnak a száma, ahol nő a köztársasági elnök: Argentínában is női elnököt választottak, de Segolène Royalnak nem sikerült megnyernie a francia elnökválasztásokat. (Nem azért, mert nő.) A kormánytagok, parlamenti képviselők között néhány országban több lett a nő, de Szerbiában csak két párt váltotta be saját fogadalmát, hogy a képviselők egyharmada nő lesz.

A világ legbefolyásosabb 10 nőjének a *Forbes* című lap által készített listája változatlan: az első a német kancellár, a második a kínai miniszterelnök-helyettes, harmadik az amerikai külügyminiszter stb. A nők társadalmi helyzetét illetően még mindig a skandináv nők állnak a leg-

jobban: a négy első helyen skandináv állam áll. (Ők mondhatják el, hogy a 480 napos szülési szabadságból 60-at köteles az apa igényelni, hogy a beteg gyerekek ápolására adott napok 43 százalékát a férfiak használják ki stb.) Csak utánuk jön Új-Zéland, a Fülöp-szigetek, Németország, Dánia, Írország stb. A legnagyobb előrelépés Franciaországban van: a 70. helyről az 50.-re rukkolt előre. (Magyarország az 55.)

Gazdasági helyzetük állandóan javul, de még mindig nem kielégítő. A nők szinte minden foglalkozást meghódítottak. (A NATO-hadseregekben a legkevesebb – 8,7 százalék – női katona Hollandiában van, és a legtöbb – 19,2 százalék – Szlovéniában.) Az előmenetelt és a fizetést illetően a helyzet javul, de még mindig lemaradnak a férfiak mögött. Európában a lakosság 51 százaléka nő, de a foglalkoztatottak között még mindig kisebbségben vannak. (Franciaországban ez az arány 53,5:46,5, az európai átlag 60:40 a férfiak javára.) Kevesebbet keresnek, mint a férfiak. Gyenge vigasz, hogy 1970-ben azonos munkahelyen a férfiak átlagosan 45 százalékkal, 2002-ben csak 25 százalékkal többet kerestek, amikor ez a különbség nagyjából megmaradt, és ma 15–35 százalékkal nagyobb a férfiak fizetése. (Nyugat-Európa területén Belgiumban a legjobb a helyzet – csak 7 százalékos –, és legrosszabb Németországban, ahol 22 százalékos a különbség.) Előbb válnak munkanélkülivé, mint a férfiak. (Európában átlagosan 3 százalékkal több a női munkanélküli. Szerbiában az állástalanok 54,3 százaléka nő.) A rosszabb munkahelyeket kapják. (Európában a férfiaknak csak 4, a nőknek 28 százaléka dolgozik rövidített munkaidővel.) Azt pedig nem is lehet számokkal mérni, hogy a férfiak mennyivel könnyebben, gyorsabban haladnak előre. És még nem is foglalkoztunk – mert ez külön téma – a mohamedán nők helyzetével, ami pillanatnyilag tovább romlik.

A kvótarendszerrel keltett izgalom a két nemzetközi nőnap közti időszaknak az igazi újdonsága. És ezzel a „kvótaüggyel” a nőnaptól függetlenül is érdemes foglalkozni, hisz vele szemben ugyanazokat a kifogásokat hozzák fel, amelyek általában a kisebbségi kérdések megoldását, külön a nemzeti kisebbségek helyzetének rendezését akadályozzák egész Európában. Mindenütt ugyanaz ugyanis a gond: nem tud polgárjogot nyerni az úgynevezett pozitív diszkrimináció, vagyis az az elv, hogy a polgárok bizonyos kategóriáinak kedvezményeket kell adni, mert csak ezzel enyhíthető az a hátrány, amely megbontja a polgárok egyenrangúságának elvét.

Mert rendben van, hogy a formális jog elve: milliomosnak és koldusnak egyformán tilos a híd alatt aludni. De a jóléti államban a társadalom enyhíteni próbálja annak következményét, hogy a

koldusnak muszáj, a milliomosnak nem muszáj a híd alatt aludnia. Ugyanakkor még a demokráciájára büszke Franciaországban – nemcsak a nacionalisták, hanem még a baloldal egy része is – a polgárok egyenjogúsága elvének megsértését látná abban, ha a korzikai vagy a breton külön jogokat kapna. Azt sem méltányolják, hogy „a köztársaság nyelve a francia” elv automatikusan hátrányos helyzetbe hozza azt, akinek anyanyelve nem a francia, tehát ezért a hátrányért kompenzációt érdemel. Hasonlóan a demokrácia alapelveivel érvelnek a „női kvóták” ellen, holott itt már nem is a többségi elv szükséges korrekciójáról van szó, hanem arról, hogy a társadalom legalább fele nem tud érvényt szerezni egyenjogúságának.

Magával ezzel a „női kvótával” kapcsolatban pedig az a helyzet, hogy a gyakorlat bebizonyította: magától nem javul a nők helyzete. (Paradox helyzet állt elő: azt, hogy a nők parlamenti arányától mennyire függ helyzetük alakulása, egy afrikai ország, Ruanda demonstrálta. Náluk ugyanis a nagy népiirtás következtében megritkultak a férfiak, és így 2003-ban a világon a legkedvezőbb lett a nők aránya a parlamentben. Ennek köszönhető többek között az a törvény, amely lehetővé tette, hogy a nők is örökölhetik a földet.)

Skandináviában a nők helyzetének ekkora javulását az hozta meg, hogy a múlt század kilencvenes éveiben kimondták: nemcsak a parlamentben és a kormányban, hanem a bizottságokban, önkormányzati szervezetekben stb. sem mehet egyik nem képviselőinek aránya sem 40 százalék alá. (Norvégiában 2003-ban kimondták, hogy még a gazdasági vállalatok vezetői között is 40 százalékban kell lenniük a nőknek, de még mindig csak 38 százaléknál tartanak.) Magyarország parlamentjében ma annyi a nő, mint Finnországban 100 évvel ezelőtt, de a női kvóta ügye 2007-ben is csak a nagy vitáig jutott el.

Bálint István, 2008

MÁRCIUS 15. – AZ 1848–1849-ES FORRADALOM ÉS SZABADSÁGHARC KEZDETÉNEK NAPJA

A modern parlamentáris Magyarország megszületésének a napja. Az 1848–49-es polgári forradalom és szabadságharc kezdete, amelynek célja a Habsburg-uralom megszüntetése, a függetlenség és az alkotmányos berendezkedés kivívása volt. 1989-ben először volt munkaszüneti nap. 1990-től hivatalos nemzeti ünnep, és ezen a napon osztják ki a Kossuth- és Széchenyi-díjakat.

Magyarország a XIX. század első felében már hosszú ideje a Habsburg Birodalomhoz kapcsolt állam volt, így a magyar királyi trónon is Habsburgok ültek. Magyarország ebben az időben agrárország volt. A mezőgazdasági termelés a nemesi birtokokon a jobbágyok által kötelezően végzett robotmunkán alapult. Az angol, az amerikai és a francia forradalom és a modern nemzeteszmé hatására azonban az ország lakosságának mintegy 5-6%-át kitevő nemesség egyre erőteljesebben követelte a gazdaság, a társadalom és a politikai rendszer átalakítását. Nyilvánvalóvá vált ugyanis, hogy amíg Magyarország nem rendelkezik tényleges önkormányzattal, addig nemzeti érdekek megfelelő politikát sem tud folytatni.

Ez a változtatási igény az 1820-1830-as években tört felszínre. A magyar nemesség legkiválóbbjai álltak élére a változásokért folyó küzdelmeknek. Elsőként az ország egyik legnevesebb és leggazdagabb arisztokrata családjából származó gróf Széchenyi István (1791–1860) fejtette ki könyveiben, röpirataiban programját. Az átalakulási folyamatot angol mintára képzelte el. Arisztokrata társai többségétől különbözve, a nemesség felemelkedését, felülről kezdeményezett reformok útján az egész nép jólétének emelésével együtt vélte megvalósíthatónak, a Habsburgokhoz fűződő viszony megváltoztatása nélkül.

A köznemesség törekvéseit egy fiatal vagyontalan nemes, Kossuth Lajos (1802–1894) fogalmazta meg, aki 1841-től a *Pesti Hírlap* című újság szerkesztőjeként politikai vezércikkeiben hívta fel a figyelmet a társadalom és a gazdaság legégetőbb gondjaira. Kossuth továbbítte a reformgondolatokat és egyúttal programot is adott. A Habsburg Birodalmon belüli gazdasági és politikai önállóságot, a jobbágyság korlátozás nélküli földtulajdonszerzését, és az önálló nemzeti ipar megteremtését tartotta a legfontosabb teendőknél.

A nemesi reformmozgalom elképzelései azonban jórészt megbuktak az abszolutista, tehát a teljes állami hatalmat egy kézben tartó bécsi udvar ellenállásán.

1848 első hónapjaiban Európa számos nagyvárosában forradalmak törtek ki. Ez a körülmény kedvező feltételeket teremtett ahhoz, hogy a magyarországi reformelképzelések törvényes úton megvalósuljanak. Kossuth a parlament küldöttségével 1848. március 15-én Bécsbe utazott, hogy az országgyűlés által megszavazott követeléseket elfogadtassák az uralkodóval.

Ugyanazon a napon egy kis létszámú, főleg írókból, költőkből álló értelmiségi csoport, a „márciusi ifjak” Pesten az utcára mentek, s felolvasták a magyar nemzet legfontosabb követeléseit tartalmazó

Tizenkét pontot. Egyik vezetőjük, a népszerű és radikális költő, Petőfi Sándor, elszavalta akkor írt költeményét, a *Nemzeti dalt*. Az utca népe csatlakozott hozzájuk, s egy lefoglalt nyomdában kinyomtatták e két röpiratot, melyeket ezután többször is felolvastak. Néhány óra múlva már több tízezres tömeg vonult végig a városon. A *Tizenkét pont* röviden és lényegre törően foglalta össze a legfontosabb követeléseket, köztük a sajtószabadságot, a független magyar kormányt, az évenkénti országgyűlést, a vallási és polgári jogegyenlőséget, a nemzeti hadsereget, a közteherviselést, a jobbágyrendszer megszüntetését és az újraegyesülést Erdéllyel.

A március 13-i bécsi és a 15-i pesti forradalom hatására az udvar kénytelen volt az országgyűlési követeléseket elfogadni, ezekből törvényeket alkottak, amelyeket a király áprilisban szentesített. A törvények tartalmazták a *Tizenkét pont* legtöbb követelését. A békés átalakulás Magyarországon Európában elsőként és egyedülállóan – végbement. Gróf Batthyány Lajos (1807–1849) vezetésével létrejött az első független, az országgyűlésnek felelős magyar kormány. A miniszterek többsége a kor reformpolitikusi közül került ki, így helyet kapott a kormányban Széchenyi és Kossuth is.

Az észak-olaszországi forradalmak legyőzése után a császári hatalom megkezdte Magyarországnak tett engedményei visszavonását. A Habsburg-ház, már korábban bevált taktikájának megfelelően fordította Magyarországot ellen a nem magyar nemzetiségeket. Jellasics horvát bán, császári egységekkel megerősített seregével 1848 szeptemberében betört az országba. A király feloszlatta az országgyűlést és lemondatta a Batthyány-kormányt. Az országgyűlés azonban nem adta meg magát, hanem a Kossuth vezette Honvédelmi Bizottmányt bízta meg az ország irányításával és a honvédség megszervezésével. Jellasics támadását visszaverték. 1848 decemberében az osztrák császári és a magyar királyi trónra került Ferenc József elhatározta a „rebellis magyarok” leverését. Az óriási túlerőben lévő császári hadsereg támadásba lendült, s 1849 januárjában a fővárost is elfoglalta. A parlament és a kormány az ország keleti felébe menekült, s Debrecenből szervezte az ellenállást. 1849 tavaszán a magyar honvédsereg ellentámadásba ment át, kiverte az országból a császári haderőt. Erdélyt a lengyel származású Jozef Bem (1794–1850) tábornok vezette csapatok tisztították meg a császári seregektől.

Miután Ferenc Józseffel nem sikerült megegyezni, a magyar országgyűlés 1849 áprilisában kimondta a Habsburg-ház trónfosztását, s Kossuthot Magyarország kormányzójává választotta.

Ekkorra azonban Ferenc Józsefnek sikerült az orosz cár aggodalmát felkeltenie, s óriási orosz haderő indult Magyarország eltiprására. A harapófogóba került magyar honvédsereget a túlerő legyőzte, s a magyarok 1849. augusztus 13-án Világosnál letették a fegyvert. A szabadságharc leverését szörnyű megtorlás követte. Október 6-án Aradon kivégeztek 13 honvédtábornokot (ők aradi vértanúkként vonultak be a magyar történelembe), Pesten pedig agyonlőtték gróf Batthyány Lajos miniszterelnököt. A börtönök megteltek, a honvédeket erőszakkal besorozták a császári hadseregbe. Aki tehetett, külföldre menekült.

A szabadságharc leverése után Magyarországot meghódított tartományként kezelve, önállóságát felszámolva beolvasztották a centralizált, abszolutisztikus módon kormányzott osztrák birodalomba.

A honfoglalás és az államalapítás óta 1848–1849 a magyar nép legnagyobb tette volt. A forradalmat indító március 15-e jelkép lett: a kivívott szabadság megőrzésének és az elvesztett szabadság visszaszerzésének szimbóluma. A magyarság 1860 óta nemzeti ünnepének tekinti ezt a napot, függetlenül attól, hogyan vélekedett erről a mindenkori államhatalom. A II. világháború utáni magyarországi kommunista rendszer nem tartotta nemzeti ünnepének. Az 1950-es években „szocreal” demonstrációkat tartottak, s az 1848–1849-es eszmékhez az internacionalizmust, a „világforradalmat” igyekeztek hozzákapcsolni. Az 1960-as évektől „diákünneppé” változtatták, „forradalmi ifjúsági napok” elnevezéssel összemosták március 15-ét olyan napokkal, olyan kommunista évfordulókkal, amelyeknek semmi közük nem volt a márciusi ifjúsághoz. Akik e jeles nap eseményeihez méltóan akartak ünnepelni, azokra nem ritkán rendőri gumibot várt. Az 1980-as évek végén rendőrök sorfalai között tizezres tömegek ünnepeltek méltósággal.

Március 15. eszméjét a magyar történelemben a különböző politikai erők sokszor próbálták meghamisítani és aktuálpolitikai célokból kihasználni, mi több, kisajátítani. Akadtak azonban ellenpéldák is. Ilyen volt az 1956-os forradalom, amikor október 23-án a szabadságot és függetlenséget követelő fiatalok, a tömegek március 15-e eszméjét, a „márciusi ifjak” követeléseinek jó részét ismételték meg.

A Magyar Országgyűlés 1991-es határozata értelmében március 15. az 1849–1849-es forradalom és szabadságharc kezdetének, a modern parlamentáris Magyarország megszületésének napja és a Magyar Köztársaság nemzeti ünnepe.

MÁRCIUS 15. – A MAGYAR SAJTÓ NAPJA

A magyar sajtó napját 1990 óta ünnepeljük március 15-én, annak emlékére, hogy 1848-ban ezen a napon nyomtatták ki a magyar sajtó első szabad termékét: a *Tizenkét pontot* és a *Nemzeti dalt*.

A gondolkodó emberben ősidők óta megvan az igény, hogy tájékozódjék abban a társadalomban, melynek részeként éli mindennapi életét. Közösségének gazdasági-társadalmi fejlettsége teremti meg ezt a szükségletet, illetve állítja be annak szintjét, vagyis minél fejlettebb egy gazdasági-társadalmi rendszer, annál nagyobb igény mutatkozik a tájékozódás iránt. Ugyanakkor minél szervezettebb egy társadalom, annál inkább törekszik a részeit képező egyének tájékoztatására.

A tájékozódási készséget könnyebb minősíteni, hiszen minden egészségesen gondolkodó ember az *igazságot* akarja megtudni. Másrészt viszont régtől fogva tapasztalható a tájékoztatás kétszínűsége, vagyis a hírek manipuláltsága. Való igaz: minél fejlettebb egy társadalom, annál differenciáltabban, szelektívebben és rafináltabban történik az egyén tájékoztatása, olykor szándékos félretájékoztatása, ezzel együtt félrevezetése.

Persze műszaki háttér nélkül mindez nem menne könnyen. Gutenberg nyomdája indította útjukra az első igazi hírlapokat-újságokat Európában, hiszen nélküle elképzelhetetlen lett volna a naprakész tájékoztatás. Ne feledjük: az *újság* önmagában hordozza az *újdonság* iránti érdeklődést (és nem csak a magyarban: lásd *novine*, *newspaper* stb.). A hírlap tehát mindenkor a gyors tájékoztatást szolgálta; ugyanakkor részévé vált az ember hétköznapijainak, beépült annak mindennapi rituáléjába. Minden újságolvasó választ magának egy lapot (ha teheti, esetleg többet is), amelyet rendszeresen járát, s – egyfajta hűségnyilatkozat ez részéről – előfizetőjévé is válik. Egy-egy lap a társadalom meghatározott rétegeihez szól, ezért vásárlójának-olvasójának társadalmi-politikai besoroltságát – a nyelvtől függően pedig leggyakrabban nemzeti hovatartozását – is tükrözi.

Minden hírlap hasonló kliséket használ, s ami még közös bennük, az az olvasók manipulálása. Hiszen köztudott (mégis gyakran elfeledjük), hogy a hírlap avatott kezekben veszélyes fegyver, s a mögöttünk hagyott század gyászos fejezeteit lapozgatva szomorúan állapíthatjuk meg, hogy az újságírásnak milyen gyakran jutott szégyenletes szerep, amennyiben valamely uszító rendszer szócsöveként szolgált. És példáulért nem is kell távolabbi szomszédba menni, sajnos. A hírlap és az olvasó egymásra találása azonban sohasem véletlenszerű, az azono-

sulás olyannyira teljes, hogy képtelenek vagyunk az általunk olvasott sajtó manipulálási szándékát észrevenni; annál inkább vadásszuk előszeretettel az ellentáborét. A szerepek leosztásánál a leghálátlanabb feladat az újságírónak jut, hiszen gyakran kerül olyan helyzetbe, hogy döntenie kell: egyszerű bértollnok lesz, esetleg elveit feladva, bármilyen célt kiszolgál, vagy szembeszegül a szerkesztői (hírlapkiadói) politikával, netán más lapot (esetleg foglalkozást) választ. Egzisztenciális kiszolgáltatottsága miatt az újságírók zöme nemigen válogathat, ezért a sajtó propagandaszerepe mindig is töretlenül fennmarad.

Éppen ezért, visszatekintve a magyar sajtó múltjára – és szem előtt tartva a fenti megállapításokat – vegyes érzelmekkel tudjuk csak ezt megtenni, elsősorban a hírlapírás mindenütt érvényesülő, gyakran kártékony hatása miatt. Persze először büszkeség tölt el bennünket, hiszen – bár a Nyugathoz viszonyítva kissé késve – de már a XVIII. század első évtizedében (1705 és 1710 között) bontogatni kezdte szárnyait a magyarországi sajtó. A Rákóczi-féle szabadságharc egyfajta közlönye, a *Mercurius Hungaricus* még latin nyelven jelent meg, és viszonylag sokáig kellett várni – egészen 1780-ig – az első magyar nyelvű lapra, a *Magyar Hírmondóra*. Az 1830-as évek végén – az időről időre bekeményítő cenzúra ellenére – már 53 lap jelent meg Magyarországon: 26 magyarul, a többi pedig németül, románul, latinul vagy valamelyik szláv nyelven.

A kiegészést követően a vidéki sajtó is egyre nagyobb helyet kapott a tájékoztatásban, ám vitathatatlan, hogy ebben a kibontakozásban a politikai érdekek döntő szerepet játszottak. Mert igaz ugyan, hogy a laptulajdonosok igyekeztek minél jobban kihasználni az apróhirdetésekből származó jövedelmet, ezzel azonban nehezen magyarázható, hogy a XIX–XX. század fordulóján egyidejűleg három-négy hírlap is meg tudott jelenni például Zentán, ahol a nagy iskolaépítési akciók, valamint a törvényes rendelkezések ellenére a helybeli lakosság fele ekkor még mindig teljesen analfabéta. Ott voltak viszont a politikai pártok, amelyek mai értelemben vett lokális szervezeteket nem működtettek, csupán a választások alkalmával „alakultak újra”, két választási megmérettetés között tehát hírlapszócsoveiken keresztül hallathatták hangjukat hatalmon vagy éppen ellenzékben. Vélhetően ennek köszönhető tehát, hogy például 1906-ban már 1786 lap jelent meg – összesen 160 millió példányban – Magyarországon; természetesen voltak köztük nem politikai tartalmú újságok is, mint például szórakoztató magazinok és szaklapok. Budapesten 39 magyar és 9 német nyelvű napilapot adtak ki – többet, mint más európai fővárosokban. A

magyar sajtó konjunktúráját az első világháború törte derékba, amikor a papírhiány, majd az erősödő cenzúra miatt a hírlapok száma drasztikusan lecsökkent. Amelyik hírlap viszont fennmaradt, az a háborús uszítás propagandagépezetének fogaskerekévé vált.

A sajtótörténész keserű szájízét nagymértékben enyhíti, ha az önálló gondolatokat sorvasztó, felnőtteket kiskorúsítani szándékozó, legtöbbször szervilis hírlapoktól megpihelve a szaklapok, irodalmi és művészeti folyóiratok évfolyamait szemrevételezi; igazán itt kell hogy a mi szívünket is megdobogtassa az a még ma is teljesen fel nem mért szellemi produktum, ami éppen háromszáz éves sajtónk közvetítésével tárul elénk, s amire joggal lehetünk büszkéek. Különösen pedig akkor, ha a sajtó fogalmát tágabb értelemben használjuk, s az újságok mellett kiterjesztjük az összes nyomdászati termékre.

Napjainkban a nyomtatott hírlapok, folyóiratok lassú halálra vannak ítélve, s az elektronikus sajtótermékek, az internetes kiadások az információk frissességével, tálalási módjával lelépik, túlhaladják a mind nehezkesebb és még mindig elég drága nyomtatott újságot (természetesen a magyar nyelvűt is). Mi még, akik vele nőttünk fel, éltetjük majd egy ideig, de az új generációk a reggeli kávé már a világhálón szörfözve fogják elfogyasztani. S hagyják magukat az új média által tájékoztatni és – félretájékozatni. Mert a sajtó külalakja változhat, de a természete nem.

Pejin Attila, 2005

MÁRCIUS 21. – A FAJI MEGKÜLÖNBÖZTETÉS ELLENI KÜZDELEM NEMZETKÖZI NAPJA

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlése – az 1966. október 26-i 2142. (XXI.) számú határozatával – március 21-ét jelölte ki a faji megkülönböztetés elleni nemzetközi küzdelem, az antirasszizmus világnapjának, ezzel állítva emléket az 1960. március 21-én a dél-afrikai Sharpeville-ben történt, vérfürdőbe torkollott apartheidellenes demonstráció 69 áldozatának. Az ENSZ-közgyűlés úgyszintén felszólította a nemzetközi közösséget, hogy növelje erőfeszítéseit a faji megkülönböztetés minden formájának megszüntetése érdekében.

Ezen a napon arra próbálják ráirányítani a figyelmet, hogy vannak olyan folyamatok a világban, amelyek egyes embercsoportok kizárását kezdeményezik azoknak a köréből, akik hozzáférhetnek a mindannyiunkat megillető kulturális és anyagi javakhoz. Az antirasszista világnap ezeknek a folyamatoknak a megállítására

törekszik: a kultúrák egymás mellett élésének szükség- és törvényszerűségét kommunikálja, elősegíti egymás jobb megismerését és elfogadását, továbbá emléket állít azoknak, akik a rasszizmus elleni harcnak szentelték életüket.

Új jogok és kötelezettségek az európai diszkriminációellenes törvényhozásban

„Az Unió a szabadság, a demokrácia, az emberi jogok és az alapvető szabadságok tiszteletben tartásának és a jogállamiságnak az elvein alapul, amely alapelvek közösek a tagállamokban.”

Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés 6. (1) cikkelye

Az Európai Közösség régóta tevékenyen küzd a diszkrimináció ellen. Sőt alapítása óta az unió egyik legfontosabb küldetése az volt, hogy megbékélést teremtsen a nacionalista és etnikai konfliktusok által megosztott kontinensen. A lényeg hosszú éveken át abban állt, hogy elejét kell venni az állampolgárságon és a nemeken alapuló diszkriminációnak. Az 1997-es esztendő igen fontos fordulópontot jelentett, mert a tagállamok elfogadták a szerződés messzemenő változtatásait. Miután az amszterdami szerződés érvénybe lépett, a közösség új meghatalmazásokat nyert arra, hogy küzdjön a faji vagy etnikai származáson, valláson vagy hiten, testi fogyatékonyságon, életkoron vagy szexuális orientáción alapuló diszkrimináció ellen, valamint hogy bővídjön a szexuális diszkrimináció ellen folyó harcban alkalmazható felhatalmazása. Az Európai Unió tanácsa 2000-ben egyhangúlag elfogadott két irányelvet, valamint a közösségi akcióprogramot.

Új jogosultságok a diszkrimináció elleni harcra

Ötven éve az Európát megosztó nacionalista és etnikai konfliktusok leküzdése volt az európai integrációs folyamat haladásának egyik mozgatóereje. Ma azok a kulcsfontosságú célok, hogy megakadályozzuk az emberek elleni bármilyen diszkriminációt faji vagy etnikai származásuk, vallásuk vagy hitük, fogyatékonyságuk, életkoruk vagy szexuális orientációjuk alapján.

Az Európai Bizottság éppen azért indította el kampányát a Sokféleségért a diszkrimináció ellen jelszó alatt, hogy növelje a diszkrimi-

náció ismeretét, és információt nyújtson az új diszkriminációellenes EU-szabályokról, amelyek 2003-ban léptek hatályba.

Dióhéjban az irányelvekről

A FAJI EGYENLŐSÉG IRÁNYELVE (2000/43/EC)

- Megvalósítja az egyenlő bánásmód elvét az emberek között, függetlenül faji vagy etnikai származásuktól.
- Védelmet nyújt a diszkrimináció ellen a foglalkoztatásban, képzésben, oktatásban, társadalombiztosításban és egészségügyben, valamint az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférésben.
- Tartalmazza a közvetlen és közvetett diszkrimináció, a zaklatás és hátrányos elbánás meghatározását.
- A diszkrimináció sértetteinek megadja azt a jogot, hogy jogi vagy adminisztratív eljárásban panaszt emeljenek, s ezt a diszkriminálók megfelelő büntetése kísérje.
- Megosztja a bizonyítás terhét a panasztevő és a bepanaszolt között a polgári és adminisztratív eljárásban.
- Minden tagállamban előírja egy olyan szervezet megalakítását, amely az egyenlő elbánást szorgalmazza és független segítséget nyújt a faji diszkrimináció áldozatainak.

A FOGLALKOZTATÁSI EGYENLŐSÉGRŐL SZÓLÓ IRÁNYELV (2000/78/EC)

- Megvalósítja a foglalkoztatásban és képzésben az egyenlő elbánás elvét, függetlenül az emberek vallásától, hitétől, szexuális orientációjától és életkorától.
- A faji egyenlőség irányelvével azonos előírásokat tartalmaz a diszkrimináció, a jogorvoslati jog és a bizonyítási teher megosztásával kapcsolatban.
- Igényli, hogy a munkáltatók ésszerű elrendezésben tekintetbe vegyék a fogyatékosággal élők szükségleteit, amennyiben azok rendelkeznek a szóban forgó munkakörhöz szükséges képesítéssel.
- Korlátozott kivételeket engedélyez az egyenlő elbánás elvéből, például a vallási szervezetek ethosának megőrzése szempontjából, vagy azért, hogy a fiatalabb vagy idősebb dolgozók munkaerő-piaci integrációját különleges tervek alapján elősegítse.

Az új szabályokat a tagállamok kötelesek becikkelyezni a nemzeti jogrendszerbe. Ennek határideje a faji egyenlőség tekintetében 2003. július 19. volt. A szexuális orientáció, vallás vagy hit, fogyatékoság és életkor szabályainak becikkelyezési határideje 2003. december 2-án járt le. Az Európai Unióhoz 2004-ben csatlakozó tíz államnak az EU diszkriminációellenes törvényeit a csatlakozás napjáig, azaz 2004. május 1-jéig kellett saját törvényükbe iktatni. A tagállamok mindemellett kérhettek egy három évig tartó kiegészítő időszakot, hogy saját jogrendszerüket a fogyatékoságra és életkorra vonatkozó előírásokkal harmonizálják.

MÁRCIUS 22. – A VÍZ VILÁGNAPJA

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlése – a világszervezet Környezet és Fejlődés Konferenciájának (UNCED) javaslatára – 1992. december 22-i A/RES/47/193. számú határozatával március 22-ét a víz világnapjává nyilvánította, amelyről első alkalommal 1993-ban emlékeztek meg. Ezzel a határozattal kifejezésre juttatták annak fontosságát, hogy a vízgazdálkodás a gazdasági termelés és a szociális jólét alapja, és ezek a rendelkezésre álló víz mennyiségétől és minőségétől függenek, felhívták a kormányok, szervezetek és magánszemélyek figyelmét a víz fontos szerepére életünkben.

Amint a népesség és a gazdasági tevékenység növekszik, sok országban vízhiány áll elő, amely a gazdasági fejlődés korlátja lehet. Ezenkívül a vízkészlet védelme és a fenntartható gazdálkodás igényli a közfigyelmet helyi, országos, regionális és nemzetközi szinten. Cél, hogy óvjuk, védjük környezetünket, s ezen belül a Föld vízkészletét. A világnapon minden évben más és más összefüggéseire rámutatva emlékezünk meg e természeti kincsünkről.

Bár a Föld felszínének mintegy 70 százalékát víz borítja tengerek és óceánok formájában, az összes vízkészletből csupán 2 százalékot tesznek ki az édesvizek. Ennek legnagyobb része (az összes édesvízkészlet 77 százaléka) a sarki jégtakarók és gleccserek jegébe fagyva, illetve felszín alatti rétegvíz és mélységi víz (az összes édesvízkészlet 21 százaléka) formájában van jelen. A folyóvizek, az édesvízú tavak, a talajvíz, illetve a légkörben található vízpára alkotja a fennmaradó részt.

Világszerte, de különösen a harmadik világban óriási probléma a vizek szennyezése, a természetes élőhelyek átalakítása és a túlhalászat.

A felmérések szerint a Földön több mint egymilliárd ember szomjazik vagy nem jut elegendő ivóvízhez, a bolygót egyre na-

gyobb veszély fenyegeti az ivóvízhiány következtében jelentkező elsivatagosodás miatt.

Az argentinai Perito Moreno-gleccser évről évre fogyatkozik. A szakemberek szerint a világ gleccserjeinek eltűnése néhány évtizeden belül komoly csökkenést eredményez a rendelkezésre álló vízkészletben.

MÁRCIUS 22. – ÁPRILIS 25. – HÚSVÉT

A nyugati kereszténység húsvétja mindig március 22. és április 25. közé esik (beleértve a határokat is). A következő nap, húsvéthétfő a legtöbb keresztény hagyományú államban hivatalos ünnep.

A húsvét a keresztények legfontosabb ünnepe, de a tavaszvárás, a tavasz eljövételének ünnepe is, melyet március vagy április hónapban (a Hold állásának megfelelően) tartanak. A Biblia szerint Jézus – nagypénteki keresztre feszítése után – a harmadik napon, vasárnap feltámadt. Helyettes áldozatával megváltotta minden ember bűnét, feltámadásával pedig győzelmet aratott a halál felett. Az eredetileg zsidó ünnep (héberül pészah) az egyiptomi fogságból való szabadulás ünnepe volt. A húsvét egybeesik a tavaszi napéjegyenlőség idején tartott termékenységi ünnepekkel is, melyeknek elemei a feltámadás, az újjászületés.

A húsvét időpontja

A húsvét és a hozzá kapcsolódó ünnepek a mozgó ünnepek közé tartoznak, azaz nem esnek a julián naptár szerinti év ugyanazon napjára minden évben. A Nap mozgása mellett a Hold mozgásától is függ a dátum, némileg a héber naptárhoz hasonló módon. A húsvét helyes időpontja gyakran vita tárgya volt.

Az első niceai zsinat 325-ben határozott úgy, hogy az egyház tagjai a húsvétot ugyanazon a vasárnapon ünnepeljék, és pedig legyen a keresztény húsvét időpontja a tavaszi napéjegyenlőség utáni első holdtöltét követő vasárnap. Sajnos ennek meghatározására nem jelöltek ki módszert, így például az alexandriai és a római pátriárka alá tartozó egyházrész másképpen számította a húsvét időpontját. Később, a VI. században Dionysius Exiguus alkotott egy olyan eljárást, amely azóta is az alapját képezi a húsvét időpontja kiszámításának.

A nyúl és a tojás a húsvét szimbólumai

Amennyiben csillagászati értelemben vesszük a „tavaszi napéjgyenlőséget követő első holdtölte utáni vasárnap” formulát, természetesen nem feltétlenül kapjuk meg a húsvétot. A katolikus egyház 1581-ben kánonban rögzítette azt a számítási módot, mely meghatározza ennek naptári helyét. Mostanra az ortodox egyházakon kívül minden keresztény egyház ehhez az eljáráshoz tartja magát. Az ortodox egyház dátumszámítási módszere maradt a gregorián naptárreform előtti julián eljárás.

A szíriai Aleppóban ülésezett 1997-ben az Egyházak Világtanácsa. Itt javasolták, hogy a hagyományos, képleteken és táblázatokon alapuló számítás helyett csillagászati megfigyelések alapján határozzák meg a keresztény húsvét időpontját, ezzel megszüntethető lenne a keleti és nyugati egyház közötti eltérés is, hiszen a megfigyelés (illetve a közvetlen csillagászati meghatározás) mindegyik egyházzrész számára objektív módon rögzítené az ünnepnap dátumát. A reformjavaslat szerint a bevezetés 2001-ben lett volna, de lényegében egyik tag sem fogadta még el.

A név eredete

A húsvét az azt megelőző időszak, a Jézus sivatagi böjtjének emlékére tartott negyvennapos böjt lezárulását jelzi. A böjt után ezen a napon szabad először húst enni. A böjt utolsó hetének a neve nagyhét, a húsvét utáni hét húsvét hete, egyes magyar vidékeken fehérhét, ami fehérvasárnapig tart.

A húsvét héber neve a pészah. A szó kikerülést, elkerülést jelent, utalva arra, hogy a halál anyala elkerülte a zsidók bárány vérével megjelölt házait. Innen származik a ritkábban használt angol név, a passover is. A kifejezés az ünnep magyar nevében nem található meg, de Csíkménaságon a húsvéti körmenet neve kikerülés.

Az angol Easter a német Oster szóval együtt keresendő. Ősének egy germán istennőnek, Ostarának a tavasz keleti (vö. angol East, német Ost) úrnőjének ünnepe a tavaszi napéjgyenlőség idején volt.

A nyugati kereszténység (katolikus egyház) szertartásaiban a hosszú ünnepi időszak átfogja a kora tavasz és a nyár elejei hónapokat. Az előkészületi idő a nagyböjt, amely Jézus negyvennapos sivatagi böjtjének emlékére az önmegtartóztatásra tanít. Ezt kisebb-nagyobb ünnepek követik s a húsvéti ünnepkör a pünkösddelel zárul. A ciklus a karácsonyi ünnepi szakasz párja, de jóval régebbi annál. Latin neve *septuagesima* (hetvened), mert hetven napig tart. Húsvéti időnek is nevezik.

Húsvétvasárnap előtti vasárnap nagyböjt utolsó vasárnapja. Jézus bevonulása Jeruzsálembe, ahol a nép ünnepelte. Ilyenkor hagyományosan barkát szentelnek, s körmenetben vonulnak be a templomba.

Húsvéti hagyományok

Sonka és piros tojás, bárány meg csibe, ráadásul még nyuszi is. Tudjuk-e, egyáltalán, mit ünnepelünk húsvétkor? A zsidó húsvétot, a *pészahot* évszázadokkal Krisztus születése előtt már ünnepelték. II. Ramszesz fáraó idejében, Kr. e. 1270 táján, miután az újszülött fiúgyermekeket megölték, a rabszolgasorban élő zsidó népet a teljes megsemmisülés veszélye fenyegette. Mózes hiába kérte a fáraót, az nem engedte ki a zsidókat Egyiptomból.

Szabadulás Egyiptomból

Ezért Isten tíz csapással sújtotta az egyiptomiakat. A víz vérré változott, békák, szúnyogok, bögyök lepték el Egyiptomot, dögvész pusztított, fekélyek borították el az egyiptomiakat, majd jégeső, sáskajárás következett és sötétség borította el az országot. Mivel a fáraó még ezek után is hajthatatlan maradt, bekövetkezett a tizedik csapás is: Isten megölte az egyiptomi újszülötteket. A zsidó családok úgy menekültek meg, hogy családonként levágtak egy bárányt, és a vérével megjelölték az ajtófélfát meg a szemöldökfát. A pusztító angyal a vér láttán ezeket a házakat elkerülte. A héber *pészah* azt jelenti: elkerülni. A tizedik csapás után a fáraó kiengedte a zsidó népet az országból. A *pészah* e szabadulás emlékűnnepe lett.

Jézus kereszthalála

A keresztény húsvét úgy kapcsolódik a zsidó húsvéhoz, hogy Jézus idejében a húsvéti bárányokat a jeruzsálemi templomban ölték le az ünnep előestéjén. Az evangéliumok elmondják, hogy Jézust szintén az ünnep előestéjén, Niszán hónap 14-én feszítettette keresztre Poncius Pilátus. A keresztény hit szerint Jézus az emberek bűneiért halt meg a Golgotán: ő a keresztények áldozati báránya. Feltámadása a kereszthalál utáni harmadik napra esett. Eleinte a keresztények eltérő időkben ünnepelték a húsvétot. Az első egyetemes zsinat 325-ben Niceában kimondta, hogy a húsvét ünnepe a tavaszi napéjgyenlőséget követő holdtölte utáni vasárnap, március 22. és április 25. között van.

Az élet győzelme, a feltámadás

A húsvét negyvennapos nagyböjttel kezdődik, ennek hatodik vasárnapján, virágvasárnap kezdődik a nagyhét. E napon Jézus jeruzsálemi bevonulására emlékeznek, amikor a nép pálmaágakkal, virágokkal köszöntötte a Megváltót. Nálunk a délszaki növényeket a virágzó barkaág helyettesíti, ezt szentelik meg a katolikus templomban.

Nagycsütörtökön mise közben elnémul az orgona, a harangok, kezdetét veszi a gyász. Nagypéntek a keresztények legmélyebb gyásznapja, a hívők a názáreti Jézus kereszthalálára emlékeznek. Nagyszombat már az örömhíré: ekkor ünneplik Krisztus feltámadását, az élet győzelmét a halál és a bűn fölött. A mise után körmenetet tartanak. A húsvétvasárnap misére sonkát, bárányt, kalácsot, tojást és bort vittek megszenteltetni a templomba.

A húsvéti bárány Jézust mint áldozatot jelképezi, a bor pedig Krisztus véréét. A tojás az újjászületésnek és a családi összetartásnak is a jelképe. A hagyomány szerint a családtagoknak együtt kellett elfogyasztani a húsvéti tojást, hogy ha valamikor eltévednének, mindig hazataláljanak.

MÁRCIUS 27. – SZÍNHÁZI VILÁGNAP

Színházi világnapon a teátrumokban az előadások előtt hagyományosan felolvassák az ünnep üzenetét. A színházi világnapot a Nemzetközi Színházi Intézet (ITI) közgyűlésének határozata alapján 1962 óta tartják meg március 27-én annak emlékére, hogy 1957-ben ezen a napon volt a Párizsban működő Nemzetek Színházának évadnyitója. Az ünnep célja, hogy felhívja a figyelmet a színházművészet, tágabb értelemben a kultúra fontosságára, tisztelegjen a színészek, a színházi dolgozók előtt, kérje a közönség szeretetét és támogatását.

A színházi világnap 2007. évi nemzetközi üzenetét Sejk Szultán bin Muhammad al-Kászimi, az Egyesült Arab Emírségek Szövetségi Nemzeti Tanácsának tagja fogalmazta meg, aki kultúrapártoló és szerzői tevékenységéről is ismert.

Az MTI jelentése szerint ebben az évben a magyar színházakban azt a köszöntőt olvasták fel, amelyet a Nemzetközi Színházi Intézet Magyar Központjának felkérésére Parti Nagy Lajos Kossuth-díjas írodalmár fogalmazott meg. Parti Nagy Lajos köszöntőjében arról ír, hogy a színházat a személyesség, az egyszerűség minősége, varázsereje tartja meg, s teszi nélkülözhetetlenné.

„Épületeket be lehet zárni, előadásokat szét lehet heccpolitizálni, de a színházat mint néző és színész áhítatos performance-át nem lehet megszüntetni” – fogalmaz *A verejték luxusa* című üzenetében Parti Nagy.

Bessenyei Ferenc mondta a színházzal: „Ha erkölcs nincs, ha szépség nincs, ha nincs összetartó szellemi erő, kinek lesz fontos a tervezés, kinek lesz szép a csillagok járása? A színház abban segít dönteni, amiben a matematika nem tud. Hogy szabad-e ember alatti módon élni, vagy nem szabad.”

Magyar Szó, 2007

MÁRCIUS 29. – A VAJDASÁGI MAGYAR KÖNYV ÉS OLVASÁS NAPJA

Napilapunk (a *Magyar Szó* – a szerk. megj.) e rovszerkesztője, régi gimnáziumi barátom, azt kérdi, írnék-e néhány sort annak tiszteletére, öröme, hogy a Magyar Nemzeti Tanács (amelynek tagja vagyok), a jeles napok közé sorolta a könyv és az olvasás napját. Szívesen. Már csak azért is, mert az olvasás éve, a négy évvel ezelőtti rendezvény-sorozat óta aligha volt szó róla újságunkban. Azóta is rendezvényeinken csak dalolunk és táncolunk, amit egyébként nem kifogásolok, mert azt is kell, de – még mindig remélni merem – művelődési, s ezt a melléknevet csak azért nem teszem idézőjelek közé, mert valóban nagyon fontos, meg mert nem azzal van bajom. Daloljunk meg táncoljunk is, de akkor, amikor részt veszek az ilyen rendezvényeken, mindjárt fölvetődik bennem a gondolat, miért nem elsősorban azt és arra, amit itt gyűjtöttek, ami hagyományosan a miénk.

Csak hogy érzékeltessem, mire gondolok: a legnagyobb névvel kezdem, Bartókkal (a horgosi gyűjtésére gondolva), folytathatnám a „három nagy Lajossal” (Kálmány, Kiss, Vargyas), majd tovább a Király Ernő, Burány Béla, Bodor Anikó lekottázta dalaikkal, de nem vehetnének elő folklórgyűjtőink, Penavin Olga, Tóth Ferenc, Csorba Béla... anyagát?

Nem különb a helyzet a szavalóversenyeken sem, ahol, ha még előfordul is egy-egy Szenteleky- vagy Fehér Ferenc-vers (de ők is mind ritkábban), de hol vannak a többiek, Gál László, Pap József, Ács Károly, hogy Domokos Istvánt, Tolnai Ottót, Fehér Kálmánt, Gulyás Józsefet, Brasnyó Istvánt vagy Böndör Pált, Tari Istvánt (megzenésítve esetleg), Harkai Vass Évát... már ne is említsem.

Nem sokkal különb a helyzet gyermekirodalmunkkal sem, de itt már nem is kezdek felsorolásba, mert mondandóm lényege, hogy

érzésem szerint önmagunkat sem ismerjük eléggé, nem, mert önmagunkat sem olvassuk eléggé!

Szinte divat lett átnézni a szomszédok kerítésén, s eme kukucs-kálás ellen sem volna semmi kifogásom, ha tudnánk értékelni és becsülni azt is, ami a mi portánkon van. Aminek gyökerei itt vannak, hajtása innen indult, lombja itt teljesedett ki, s megpihenni is itt jó alatta. Mert az egyetemesben is a sajátunk.

Miben látnám lényegét, hogy legyen könyv- és olvasási napunk? Elsősorban abban, hogy mindenekelőtt ismerjük meg önmagunkat, hagyományainkkal és mai eredményeinkkel, s ezzel prezentáljuk magunkat. Higgyük el, ezzel leszünk többek.

Mint például tették nemrégiben a feketicsiek, olvasom, Miskolcon és Pesten, de én otthon láttam őket faluünnepük kétszázhuszadik évfordulóján azzal a remek gyermekjelenettel, amellyel az árva-házát idézték, emléket állítva egykori humánus püspöküknek és általa önmaguknak, sőt talán az egész vajdasági protestantizmusnak. Vagy ahogyan ma a zentai magyar ház, a zombori kaszinó és a nagybecskereki Madách kamaraszínpada ad például, vagy nem is régen a szabadkai Életjel vagy az óbecsei könyvtár adott otthont irodalmi értékeinknek. De hol van a többi kisváros, falu, település? – teszem föl a kérdést. Ahol csak sátoros ünnepeket tartanak, s ahol a birkapörkölt, a halászlé, a gulyásleves vagy a kolbász, esetleg a méz, s még inkább a bor és a pálinka az apropó, a kvázi kulturális összejövetelekre. Egyik ellen sincs kifogásom, félreértés ne essék, csak miért csomagolják mindezt a művelődési élet, nem egyszer a könyv és az olvasás ünnepének a celofánjába?

A gyakorlatból tudom: szívélyes a meghívás, s példát most pusztá tapintatból nem mondok, de a könyv, az író sokszor az utolsó. Viszont igazolt (a nemegyszer) a honi vagy, s mert erre is van példa, az anyaországi támogatás is. Ilyenkor szoktam fölháborodásomban mondani, hát ne legyünk kirakat! Inkább egy iskola, ahova a gyereket ki is vezényelik, természetesen, legalább értelmét látja az ember, ha másban nem, a csillogó, még talán naivul, de őszintén érdeklődő szemekben.

Csakhogy felénk az általános és maximum a középiskolával befejeződik az olvasásra és könyvszeretetre való nevelés, aztán már kit érdekel az olvasás, könyv, vagy rajtuk keresztül az anyanyelv(ápolás). Eminens, nem irodalmi, mondjam, jórészt természettudósaink konferenciáján vettem részt nemrégiben, amelyen a suksükölés lávaként folyt, nem beszélve arról, hogy a nagystílu, laptopos prezentációkon a kivetített szövegek csak úgy hemzsegték a helyesírási hibáktól. Őszintén mondom, pirultam

és szorongtam, amikor az ly helyett j-k jelentek meg, az ssz-ek helyébe csak sz-ek, a nagybetűk helyett kicsik, vagy fordítva, az alany-állítmány egyeztetés szabályáról már nem is beszélve. Szinte fölödülés, megpihenés volt, amikor szabatosan, értelmes kerek egész mondatokban fogalmazó szólalt föl. Csakhogy ezek voltak kevesebben.

S miért példálózok oly kegyetlenül is talán?

Mert mindez oda vezet vissza, hogy nem olvastunk, nem olvastunk eleget. Nem veszünk fáradságot, hogyha valamit nem tudunk, akkor a kézikönyvekben keressünk rá választ, magyarázatot. Mert eligénytelenedtünk. Ma már, ha tudjuk, hogy laptop nélkül nem lehet egyetemi órát tartani, miért nem tudjuk azt is, hogy minden számítógépbe betáplálható például a helyesírási program, s piros aláhúzással jelzi azonnal, ha valamit rosszul írtunk, zöld hullámos vonallal, ha nyelvtanilag rossz a mondat szerkezetünk.

Ha semmi másért, hát azért emeltem föl kezem, amikor eme napot (egyébként nem kisebb egyéniség, mint a nyelvzseni, Kosztolányi Dezső születésnapjáról van szó) is kultúránk, művelődési életünk kiemelt ünnepévé ajánlották. Hogy közben Szentelekyről s az ő halálát tisztelő napról, már csak régi íróársaim tisztelete iránt sem mondok le, maradjon akár magánügyem, magánügyünk.

Bordás Győző, 2005